

רשק
שיעורית
תורה

היכלי תורה

יום וערש"ק פרשת ויקרא ו אדר ב תשע"א ♦ דף היומי בבלי: מנחות ב ירושלמי: שבת כח

והזה מן הדם שבע פעמים לפני ה' את פני פרכת הקדש

ברש"י: כנגד מקום קדושתה, מכוון כנגד בין הבדים.

נושאי הדף בעלון

טעה באמצע כתיבת תפילין ואמר שכותב לשם מזוזה.....מנחות ב

עגל הנראה כגדול, אם טועים בו.....מנחות ג

אם בן יכול לקבל כפרה ועונשים עבור אביו.....מנחות ד

נטילת ידים במים שעמדו כל הלילה בכלי מתכות.....מנחות ה

האוסר נכסיו עליו אם הם נעשים הפקר.....מנחות ו

מחיקת פלטת דפוס.....מנחות ז

חליצה על ידי שליח.....מנחות ח

כפתור ופרח.....עמוד 5

פסוק זה אמור בפר כהן משיח, ולקמן (ד, יז) בפר העלם דבר של צבור נאמר רק 'את פני הפרכת', ולא נאמר 'פרכת הקדש', ועיי"ש ברש"י שנתן טעם לדבר.

ויש לתת טעם נוסף להבדל זה, על פי מה דקיימא לן שרק כהן גדול המשוח בשמן המשחה מביא פר על שגגתו, אבל כהן גדול שנתרבה בבגדים ולא נמשח, מביא על שגגתו כשבה או שעירה כהדיוט. הכהנים הגדולים שהיו עד יאשיהו נמשחו בשמן המשחה, ובימי יאשיהו נגזו שמן המשחה, ומכאן ואילך נתחנכו הכהנים הגדולים בריבוי בגדים, היינו על ידי לבישת שמונה בגדי כהונה של כהן גדול. באותה עת שנגזו שמן המשחה נגזו גם הארון, ששניהם הם מחמשה דברים שציוה המלך יאשיהו לגונזם.

נמצא שפר כהן משיח היה נוהג רק בזמן שהיה הארון על מקומו, לכן ציונה בו התורה להזות 'את פני פרכת הקדש', כפי שפירש רש"י, מכוון כנגד בית הבדים, לפי שעתיד היה קרבן זה להיות נוהג רק בעת שהארון במקומו, ומעת שנגזו הארון ולא היה שייך יותר להזות כנגד בין הבדים, גם פר כהן משיח לא נהג יותר, שגם שמן המשחה נגזו יחד עם הארון.

פר העלם דבר של צבור תלויה הבאתו בסנהדרין, וזו נהגה כל זמן שהיה חבית על מכונו, אף על פי שנגזו הארון. לכן דקדקה התורה ולא אמרה פרכת הקדש, שהרי הזאת הפר עתידה להיות נוהגת גם כאשר אין הארון במקומו.

עפ"י גן רוה

טעה באמצע כתיבת תפילין ואמר שכותב לשם מזוזה

בבית שלמה (שו"ת, או"ח סי' ה) נשאל בסופר שכותב תפילין, ומנהגו בכל פעם כשכותב שם השם לומר שכותב לשם קדושת השם, ועל כך היה מוסיף ואומר בכתיבת תפילין 'לשם קדושת התפילין', ובכתיבת מזוזה 'לשם קדושת מזוזה'. פעם אחת כשכתב את השם השני בתפילין, היה נדמה לו שכשקידש את השם הראשון טעה ואמר 'לשם קדושת השם ולשם קדושת מזוזה', אבל לא היה זוכר בבירור אם טעה. ושאל אם יש לפסול את התפילין משום כך, שהרי אולי כיון בשם הראשון למזוזה ולא לתפילין.

וכתב הרב השואל, שכיון שכאשר התחיל לכתוב בודאי אמר לשם קדושת תפילין, אם כן לא היה צריך לומר שוב כל פעם בכתיבת השם לשם קדושת תפילין, כיון שאמר כן בתחילת הכתיבה, ואם כן אף אם טעה אחר כך ואמר לקדושת מזוזה אין זה פוסל התפילין כיון שלא היו פיו וליבו שוים שהרי עומד בכתיבת התפילין. והקשה על זה בבית שלמה, שמי אומר שבשעה שאמר לשם קדושת מזוזה לא היו פיו וליבו שוים, אולי אז טועה היה וחשב שעומד הוא בכתיבת תפילין, ואם כן עקר את מה שאמר בתחילת הכתיבה שהוא לשם קדושת תפילין.

וליישב זה בירר שכיון שכבר אמר קודם התחלת הכתיבה שכותב לשם תפילין, שוב סתמא לשם תפילין הם עומדים, והם כקדשים ממש, ולענין קדשים פסק הרמב"ם (פסולי המוקדשין פט"ו הט"ז) שעקירה בטעות אינה עקירה, וכמו כן בתפילין אף אם כשאמר חשב שהוא בכתיבת מזוזה, עקירה בטעות היא ואין שמה עקירה. ואף לדעת הסוברים שעקירה בטעות נחשבת לעקירה (אור זרוע הלכות פסחים סי' רנג), מכל מקום מודים הם שכאשר מעשיו מוכיחים שבאמת אינו רוצה לעקור אינה עקירה, כמבואר בסוגייתנו רבי שמעון אומר כל המנחות שנקמצו שלא לשמן כשירות ועלו לבעלים לשם חובה, שאין המנחות דומות ליובחים, שהקומץ מחבת לשום מרחשת מעשיה מוכיחין עליה לשום מחבת, חריבה לשום בלולה מעשיה מוכיחין עליה לשום חריבה, ולכן אין בכח מחשבתו לעקור מה שמוכיח מתוך מעשיו. ולקמן (מ"ט). הוכיחה הגמרא מדברי רבי שמעון שעקירה בטעות עקירה היא עיי"ש. ואף על פי כן מבואר בדברי רבי שמעון שעלו לבעלים לשם חובה משום שמעשיו מוכיחין עליו, שאינו בא לשם מה שחשב אלא לשם מה שעושה. ואם כן כאן שמעשיו מוכיחין להיפך, שכוונתו היתה לכתוב תפילין, משום שהתפילין נכתבים באופן אחר ממזוזה, אזי בודאי שהעקירה בטעות אינה עקירה, ואין מחשבתו השניה יכולה לעקור את מה שמוכח מתוך מעשיו.

אולם במהרש"ם (שו"ת, ח"ד סי' קיא) כתב להעיר על דבריו, שדעת חכמים היא שלא כדעת רבי שמעון, ודעת משנתנו כדברי חכמים שהמנחות שנקמצו שלא לשמן כשירות, אבל לא עלו לבעליהם לשם חובה, הרי שעקירתם עקירה ואף שנעשתה בטעות, ואין אומרים שמעשיהם מוכיחים עליהם. [ויעוין בבית שלמה שנגע בנקודה זו]. אך כתב למעשה להכשיר התפילין, משום שגוף הדין [שמקורו בדברי הבית יוסף (או"ח סי' לב ד"ה ואם עבד לשם מזוזה)] שתפילין שנכתבו לשם מזוזה פסולות, אינו ברור, מאחר שבמסכת סופרים (פ"ד ה"כ) מבואר שמזוזה שבלתה עושים ממנה תפילין, שמעלין בקודש, הרי שאף אם כתב לשם מזוזה יכול לעשות ממנה תפילין.

עגל הנראה כגדול, אם טועים בו

נפסק בשלחן ערוך (יו"ד סי' טו ס"ב), בהמה שילדה, אם ידוע שכלו לו חדשיו מותר מיד ביום שנולד, ואין חוששים שמא נתרסקו אבריו מחבלי הלידה, ואם אין ידוע שכלו לו חדשיו, אסור משום ספק נפל עד תחילת ליל שמיני. והרשב"א (שו"ת, ח"א סי' רמג) נשאל בקונה גדיים קטנים מן הגוי, אם יכול לסמוך על דברי הגוי שהגדי כבר בן שמונה ימים ויצא מכלל נפל, והשיב, שאין לסמוך על דברי הגוי, שלא מצינו בשום מקום שהוא נאמן להקל מלבד עדות אשה (יבמות קכ"א:). וכן פסק בשלחן ערוך (שם סי' טו ס"ג).

בתבואות שור (יו"ד שם ס"ק יז) כתב, שהוא הדין בעגלים רכים וטלאים שאין לסמוך על דברי הגוי, רק שמעשה השאלה אצל הרשב"א היה בגדיים ולכן כתב על גדיים, אבל באמת גם בעגלים וטלאים הדין כן, ועל כן שלא כדן עושים הקונים עגלים מהגויים ושוחטים מיד. וכתב עוד, שאף שנראה שהעגל גדול יש לחשוש שהוא עדיין קטן, והביא לכך הוכחה מסוגייתנו, שמבואר שיש עגלים בני שנה שהם בשנתם הראשונה, ונראים כאילו הם כבר בשנתם השניה. וכמו כן יש לחוש בעגלים הנראים כגדולים, שבאמת הם עדיין קטנים מאד ולא עברו עליהם שמונה ימים.

אולם בשו"ע הרב (ח"ו שו"ת, סי' יא) כתב, שמסתבר שיש לחלק ביניהם, שנראה בעליל שגדיים כשהם קטנים אין ההפרש כל כך נראה לעין בין בן פחות משבוע ימים ביום או יומיים, לבין יותר משבוע איזה ימים מועטים, אבל בעגלים יש הפרש יותר ניכר לעין מבגדיים. וגם סברא יש בזה, שגדי בן שנה או בן שנתים קטן הרבה מעגל בן שנה או בן שנתים, ולזאת גם תוספת הגידול של הגדי במשך שבוע, היא פחותה מתוספת הגידול של עגל בן שבוע.

ובראיית התבואות שור מסוגייתנו כתב לבאר, שכוונת הגמרא היא שעגל שהוא כמעט בן שנתים דהיינו שהוא בסוף שנתו שעברו עליו כמעט שנים עשר חודשים, פעמים שהוא נראה כבן שלושה עשר חודשים, שמאחר שהוא כבר בסוף שנתו ניתן לטעות בו בחודש, אבל עגל בתחילת ברייתו ודאי ניכר שהוא בשנתו הראשונה, ואי אפשר לטעות בו ולומר שהוא בשנתו השניה, וכן ניתן להכיר בו אם עברו עליו שמונה ימים או לא. ולמעשה כתב שאין לחשוש להתבואות שור, אך כתב להחמיר בספק השקול.

ובעל האור החיים בספרו פרי תואר (יו"ד שם סק"ד) כתב, שאף הרשב"א לא החמיר אלא בגדיים הניכרים שהם קטנים, וניכרים שהם בפחות משבוע מלידתם שבהם אין לסמוך על הגוי שמעיד שהם כבר בני שמונה ימים, אבל בגדיים שניכר בהם שעבר עליהם שבוע, ודאי נאמן הגוי לומר שאכן כך הוא ויכול לקנותם ולשוחטם מיד ודייק כן מלשון הרשב"א שכתב, כל מקום שאנו חוששין לו שאינו בן שמונה מחמת קטנותו, לא יצאנו מידי ספק באמירת הגוי, משמע שיש מקומות שאין חוששים בהם, והיינו אם ניכר שכבר עברו עליהם ח' ימים.

לרישום ועדכון שיעורי תורה ניתן לשלוח

פקס ל: 03-543-5757

אם בן יכול לקבל כפרה ועונשים עבור אביו

בסוגייתנו מבואר שניתן להביא קרבן לכפרה אחר מיתתו של אדם. ובקידושין (לא:): אמרו על כיבוד אב, מכבדו בחייו ומכבדו במותו, במותו כיצד, היה אומר דבר שמועה מפיו, לא יאמר כך אמר אבא, אלא כך אמר אבא מרי הרני כפרת משכבו, וצריך לומר כן רק תוך שנים עשר חדש למיתתו, מכאן ואילך אומר זכרונו לברכה לחיי העולם הבא. ופירש רש"י (ד"ה הרני), עלי יבוא כל רע הראוי לבוא על נפשו. וכן נפסק בשלחן ערוך (יו"ד סי' רמ"ט). ובפשטות הכוונה שאומר הבן שאם אביו חטא וראוי לעונש, מוכן הוא לקבל על עצמו יסורים לכפר על אביו.

המהרש"ם (שו"ת, ח"ג סי' קנא) כתב לבאר ענין זה, שכיון שהובא במדרש (שיהש"ר רבה פ"א ג א) כשעמדו ישראל על הר סיני אמר להם הקב"ה הביאו לי ערבים טובים שתשמרוה ואני נותנה לכם, אמרו לו נביאנו ערבים לנו וכו' בנינו ערבים לנו. ובודאי הקב"ה שומר תורתו כמבואר במדרש (שמו"ר ל ט) שהקב"ה מקיים כל משפטי התורה.

ועל פי משפטי התורה אם הערב משלם נפטר הלוה, וכמו כן אם מקבל על עצמו לקבל ענשי אביו מועיל הדבר ונפטר אביו מעונותיו, ואפילו אדם זר יכול לומר כן שכל ישראל ערבים זה לזה, והביא שמצינו בש"ס שקיבלו על עצמם תנאים ואמוראים כפרה עבור אחרים, בסוכה (כ.). אמר ריש לקיש הרני כפרת רבי חייא ובניו, ובנגעים (פ"ב מ"א) רבי ישמעאל אומר בני ישראל אני כפרתן. וכתב המהרש"ם שקבע רבי במשנה מאמר זה לומר לנו שיכול אדם לקבל על עצמו את עונשיו של חברו, והטעם מפני שכל ישראל ערבין זה לזה.

אך **בתשובות והנהגות** (שו"ת, ח"ב סי' תמו) כתב שיש לתמוה על דין זה, שהיכן מצינו שיש חיוב על הבן לקבל עונשי גיהנם של אביו, ויותר קשה שהנה מצינו שבן מזכה את אביו ויכול לכפר עבורו, אבל היינו בתורתו ובמעשיו הטובים, אך לקבל על עצמו גיהנם ויסורים במקום אביו לא מצינו שיועיל. וכתב לבאר על פי דברי תוספות ר"י הזקן (קידושין שם), שרק באומר דבר הלכה בשם אביו עליו לומר כן.

ולפי זה יש לומר שאכן אין גדר אמירת הרני כפרת משכבו קבלת עונשי המת על חטאי המת, אלא שאם יאמר דבר הלכה בשם אביו הלא עלול לטעות, ובפרט כשאינו אלא דבר שמועה, ועל כן צריך לומר 'הרני כפרת משכבו' והיינו שאם טעה בדבריו ואמר דבר הלכה שאינו נכון ואז יתכן ויבא רע על אביו, על זה אומר שלא יענישו את אביו אלא אותו, שהוא הגורם לכך, וחייבו זאת רק ב"ב חודש לאחר מותו שאז הם ימי משפט ומחמירים על אביו מאד. [ואף שכתב הרמ"א (שו"ע שם) שגם באמו יש לומר כן, והרי לא שייך אצלה ענין זה לומר דבר שמועה והלכה מפיה, מכל מקום שייך אצלה שמספר מנהגים או שמועותיה בהנהגות, ואולי טועה בזה].

ובזה יישב מנהג העולם שאין אומרים בכל פעם שמזכיר את אביו בתוך י"ב חודש לפטירתו הרני כפרת משכבו.

ובחסדי עולם (על ספר חסידים, בסוף הספר) כתב, שאכן אין הכוונה כפשוטה שמקבל על עצמו עונשי אביו, שדבר זה באמת אינו שייך, אלא משום כבוד אביו אומר כן, וכעין זה כתב רש"י (סוכה כ. ד"ה הרני), ולשון כבוד הוא זה כשהוא מזכיר אביו או רבו לאחר מיתתו ואומר כן.

נטילת ידים במים שעמדו כל הלילה בכלי מתכות

במענה אליהו (שו"ת, סי' יח) נשאל אם מים שעמדו כל הלילה בכלי מתכות כשרים לנטילת ידים שחרית, שהנה בגמרא (נדה ז.). אמרו, שהשונה משקים מזוגים במים שעמדו בכלי מתכות כל הלילה מתחייב בנפשו ודמו בראשו, וכתב בשו"ע הרב (חו"מ שמירת גוף ונפש ס"ז), שאם משקים שנמזגו במים אין לשתות כל שכן שאין לשתות מים עצמן שעבר עליהם הלילה בכלי מתכות. ואם כן יש מקום לומר שמים שעמדו כל הלילה בכלי מתכות אינם כשרים גם לנטילת ידים, מכיון שאינם ראויים לשתיה ושורה עליהם רוח רעה.

אך במענה אליהו כתב להעיר על דברי שו"ע הרב, שבסוגייתנו מבואר שאין מקריבים בבית המקדש אלא 'ממשה ישראל' (יחזקאל מה טו), דהיינו שאין מקריבים בבית המקדש אלא דברים המותרים לאכילה לישראל, ובמסכת סוכה (מה.). הובא במשנה שאת המים לניסוך המים בשבת הביאו בערב שבת בחבית של זהב, ושם היו עומדים המים כל הלילה עד הבוקר שאז ניסכו את המים.

ואם מים שעומדים כל הלילה בכלי מתכות אסורים לישראל, כיצד החזיקו המים לניסוך המים בכלי זהב שיעבור כל הלילה, והרי המים נפסלים בכך שאינם ראויים לישראל, וכמובא בסוגייתנו שדבר שאינו ראוי לישראל אינו ראוי להקריב על המזבח, וכמו שאמרו בירושלמי (סוכה פ"ד ה"ז) שמים מגולים פסולים לניסוך המים, מפני שאינם ראויים לישראל [שאסור לשתות מים מגולים שמה שתה נחש מהמים והכניס לתוכם ארס].

וכתב, שלכאורה היה מקום לתרץ שבבית המקדש אין מקום לרוח רעה לשלוט, ולכך אף לשתיה המים מותרים. אך העיר על תירוץ זה שאפילו אם נאמר כן, מכל מקום אין מים אלו עדיפים ממים שנתגלו וסינן את המים לבדוק אם יש בהם ארס, ולא מצא שראויים המים לשתיה לישראל, ואף על פי כן אסרה הגמרא (סוכה נ.). להביא אותם לניסוך המים משום 'הקריבהו נא לפחתך' (מלאכי א ח), שכיון שיש במים שמץ פסול לישראל שוב אין הם ראויים להקרבה לגבוה, וע"כ אם היה שמץ פסול במים במונחים בכלי מתכות לא היו מביאים מהם לניסוך המים.

וכתב, שגם מנהג העולם הוא שלא לחוש לדברי שו"ע הרב, שנוהגים להניח מים במוליאר ועומדים בו כל הלילה ומשתמשים במים למחרת, ונראה שנוהגים העולם שלא לחשוש במים עצמם רק במשקים מזוגים.

וכתב שנראה שאין לדרוש בזה קל וחומר מפני שאין הדבר תלוי בסברא אלא הוא ממסדתי הטבע שאין לנו ידיעה מאומה בזה, וכתב עוד שאף אם היה מקום לחוש בזה מכל מקום מאחר ודשו בו רבים שוב אין בזה חשש סכנה, וכמו שאמרו בגמרא (שבת קכט:): על כעין זה 'שומר פתאים ה' (תהלים קטו ו), ועל כן הסיק להלכה שלענין נטילת ידים שחרית בודאי אין לחוש כלל, ומותר ליטול ידים ממים אלו.

האוסר נכסיו עליו אם הם נעשים הפקר

במשנה בנדרים (פג:) מבואר, שאדם האומר קונם כהנים נהנים לי, דהיינו שאסר על כל הכהנים ליהנות ממנו, יכולים הכהנים ליטול את התרומה מפירותיו בעל כרחו. ומבאר הגמרא (פה.) הטעם, אמר רבא שאף על פי שיש לנותן טובת הנאה בתרומה שיכול ליתנה לאיזה כהן שירצה [למאן דאמר טובת הנאה ממון], ונמצא שכשהכהנים נוטלים את התרומה הרי הם נהנים ממנו מהטובת הנאה שיש לו בתרומה, מכל מקום מותרים הם ליטול התרומה, שהיות שתרומה אינה ראויה אלא לכהנים שהרי אי אפשר ליתנה לישראל, והוא בא לאסור את התרומה על הכהנים, אם כן אסור הוא ליתן תרומותיו לשום כהן, ואין לו בהם שום טובת הנאה שאינו יכול ליתנם לשום אדם, ולעכבם לעצמו גם כן אינו יכול, הלכך נעשה אצלו התרומה כעפר בעלמא, וכמי שהפקירו.

וכתב הר"ן (ד"ה ומהא) בשם הרשב"א, שמכאן יש ללמוד שאדם שאסר הנאת פירותיו על עצמו, יכולים אחרים ליטול אותם בעל כרחו ואינו יכול לעכב, שכיון שאסר ההנאה מהפירות שוב אין לו שום אפשרות להשתמש בפירות, והם נעשים אצלו כעפר והם הפקר לכל, וכל הרוצה יכול ליטלם וכמבואר בגמרא לענין תרומה.

אך המהרש"ל בים של שלמה (ב"ק פ"ט ס"א) כתב, שנראה לו שאדם שאסר הנאת פירותיו על עצמו, אין יכולים ליטול אותם בעל כרחו, ואף על פי שנאסר עליו אינם הפקר, ואין זה דומה לתרומה, שכאן יש לו אפשרות להשתמש בפירות, שיכול ליתנם לצדקה שנתנה לצדקה אינה נחשבת להנאה, ואף שהוא נהנה מקיום המצוה אין זה נחשב להנאה, מפני שמצוות לאו ליהנות ניתנו (ר"ה כח.), דהיינו שאין המצוות ניתנו לישראל להיות להם הנאה מקיומם אלא לעול על צוואריהם (רש"י שם ד"ה לא) ולכן אין זה נחשב להנאה, וכן מבואר בגמרא (שם) שהנודר הנאה משופר מותר לתקוע בו תקיעה של מצוה. וכעין זה מבואר בחולין (פט.) שמוותר לעשות מצות כיסוי הדם בעפר עיר הנידחת, אע"פ שהוא אסור בהנאה, וכמו כן כאן יכול לומר אקיים בו צדקה או לצורך בית הכנסת או לתלמוד תורה ולכל כיוצא בו, דברים שאין בנתינתם טובת הנאה. ואין הדבר דומה לתרומה שאין יכול ליתנה לאדם אחר שאינו כהן, ולכך כשאסר הנאה על הכהנים אי אפשר ליתנה לשום אחד, ונעשתה הפקר.

בעונג יו"ט (שו"ת, ס"י פט) כתב, שיש להביא הוכחה לדברי המהרש"ל שהאוסר נכסיו יכול ליתנם לצדקה, מהגמרא בסוגייתנו, שאמרו בגמרא שיש ללמוד מהנאמר (יחזקאל מה טו) 'ממשקה ישראל', שאין להביא קרבנות מדברים שאינם מותרים לישראל ולא היה להם שעת הכושר, כגון להביא ערלה וכלאי הכרם שנאסרו משעת ברייתם, לנסכים וכדומה, ולכאורה יש להבין כיצד היה מקום לומר שניתן להקריב ערלה וכלאי הכרם שהצריכו לימוד מיוחד למעטם, הרי מבואר בגמרא (ב"ק סח:) שכל דבר צריך שיקדישונו בעליו, ולמדו כן מהנאמר (ויקרא כז יד) 'ואיש כי יקדיש ביתו', מה ביתו שלו אף כל דבר שאדם רוצה להקדיש צריך להיות שלו, ומבואר שם (סו:) שאם אינו יכול להקדישו מפני שהוא אינו שלו, אף הקרבן פסול, ולדברי הרשב"א והר"ן שכל דבר שאסור לו לאדם נחשב להפקר, מי יכול להקדיש את הערלה וכלאי הכרם שהם איסורי הנאה ונחשבים כאינו שלו, אבל לשיטת המהרש"ל הדברים מתבארים היטב, שאם לא היה איסור של 'משקה ישראל' היה יכול להקדישם, שאף שהם אסורים עליו בהנאה נחשבים הם לדבר שלו, מפני שהוא יכול ליתנם להקדיש כיון שמצוות לאו ליהנות ניתנו.

מחיקת פלטת דפוס

במהרש"ם (שו"ת, ח"ג ס"י לט) נשאל אם מותר למחוק פלטה של דפוס, שבכדי להדפיס ספרים לוקחים טס מבדיל ועופרת ומבליטים בו את אותיות הספר שרוצים להדפיס, בצורה הפוכה, וכך מדפיסים את הספרים, והטס הזה נקרא פלטה. והשאלה היא כאשר הדפיסו בה ספרי קודש שיש בהם שמות הקודש שאסור למוחקם, אם מותר למחוק את ההטבעה שבה ולהשתמש שוב בפלטה להדפסה אחרת, שהדרך היא שעל ידי שמדפיסים בפלטה הרבה פעמים מטשטשים האותיות ושוב אי אפשר להשתמש בפלטה, ולהשליכה הוא הפסד מרובה, ולכן רוצים למחוק את ההטבעה הנוכחית ולהטביע בה אותיות מחדש ולהדפיס בה פעם נוספת.

ונידון השאלה הוא, שיש לדון אם כתב הפוך נחשב לכתב, שיש לומר שהיות שהאותיות מהופכין שכל אות ואות נכתבה בצורה הפוכה, ואי אפשר לקרוא בהם כמו שהם כתובים על הפלטה, יתכן שאין זה נחשב לכתב כלל, ומותר למחוק שמות הקדושים שנכתבו בצורה זו. הרב השואל צידד לומר שכתב הפוך נחשב לכתב, ורצה להוכיח זאת ממה שמצינו שהלוחות נכתבו בשני עבריהן, וכפי שנאמר בתורה (שמות לב טו) 'לוחות כתובין משני עבריהן מזה ומזה הם כתובין', וביאר רש"י (שבת קד. ד"ה ונקרא) שהלוחות היו חקוקים מצד לצד ורק בצד אחד נקראו עשרת הדיברות כסדרן, אבל בצידן השני היו האותיות מהופכות והתיבות מהופכות. הרי שאף שבצד אחד של הלוחות היו האותיות והתיבות מהופכין, כתבה על זה התורה 'כתובים משני עבריהן', ויש להוכיח מכאן שגם כתב הכתוב בצורה הפוכה נחשב לכתב, ויש לאסור למחוק שם משמות הקדושים שנכתב באופן זה.

אך המהרש"ם כתב לדחות הוכחה זו, שדווקא הלוחות שמצד אחד אכן היו נקראות בכתב ישר כראוי, נחשב הכתוב בהם לכתב גם מהצד השני, שכבר יש עליהם שם כתב, אבל דבר שאי אפשר לקרותו כלל, אין עליו שם כתב, והביא שכן כתב במעיל צדקה (שו"ת, ס"י כט) שאות הפוכה אינה בכלל אותיות, והביא ראייה לדבר, מדברי התוספות במועד קטן (יט. ד"ה וטוה) שכתבו, שלכתוב בחול המועד על ידי היפוך האותיות שהוא נקרא מצד אחר, לא היו מתירין, וגם אם דבר זה אינו אסור משום מלאכה, מכל מקום הרי אסור בחול המועד אפילו טירחא שאינה מלאכה. אך כתבו התוספות, מיהו נהגו לומר שמה שאסרו לכתוב בחול המועד, היינו בכתב ישר, אבל בכתב הפוך מותר לכתוב, ויש הכותבים על ידי חילוק האות וכן היה עושה רבי זקני, ואות יו"ד שאי אפשר לחלקו היה כותב בכתב הפוך. מבואר מדבריהם שיש הסוברים שכתב הפוך אינו נחשב לכתובה אף בחול המועד, [שבחול המועד הרי יש סברא לאסור גם כתב שאין עליו שם כתב, מצד טירחא ולא משום כתיבה], וכל שכן שאין זה נחשב כתב לענין כתיבה בשמות הקדושים.

וכתב עוד, שאף אם נאמר שכתב הפוך נחשב לכתב, מכל מקום דעת הרבה פוסקים ששם הקודש שנכתב בלא כוונה לקדשו לשם קדושת השם אינו קדוש (ראה שו"ת רשד"ם יו"ד ס"י קפו), וממילא השמות הללו שודאי נכתבו ללא כוונה לקדשם, אין בהם קדושה ומותר למוחקם, ואף שדעת הרדב"ז (שו"ת, ח"א ס"י עז) שגם אם כותב בסתמא הכוונה לשם קדושת השם, מפני שכתבת האותיות מוליך אותם לקדושתו, עי"ש.

חליצה על ידי שליח

המהרש"ם (שו"ת, ח"א סי' יד) נשאל אם אשה החייבת בחליצה יכולה לשלוח שליח שיעשה במקומה הרקיקה והקריאה וחליצת המנעל, שהנה האיש החולץ ודאי שאינו יכול לשלוח שליח, כיון שמצות חליצה היא מצוה שבגופו, ובמצוות שבגופו לא מועיל שליחות, וגם שחליצת המנעל מרגלו דומה להנחת תפילין, והרי פשוט שאין אדם יכול לשלוח שליח שיניח במקומו תפילין וכדומה, אבל האשה שאין המצוה נעשית בגופה, לכאורה מדוע שלא תוכל לשלוח שליח.

בעל **האבני נזר** במכתבו ל**מהרש"ם** (שו"ת אבני נזר, אהע"ז סי' רכג אות לא) נתן טעם לומר שאין האשה יכולה לשלוח שליח, שהנה מצינו בגמרא (בכורות יט:): שהוקשה אשה לאיש לענין חליצה, ולכך קטנה אינה יכולה לחלוץ, שקטן נתמעט מפני שכתוב 'איש' והיינו שאינו קטן, ומפני שהוקשה אשה לאיש גם קטנה פסולה, וכמו כן יש לומר שהוקשה אשה לאיש לענין שליחות, וכמו שהאיש אינו יכול לשלוח שליח שיחלוץ במקומו, גם האשה אינה יכולה לשלוח שליח, שהרי אין היקש לחצאין.

אך **המהרש"ם** הביא מדברי **הפני יהושע** (קידושין ג: ד"ה תוס' בא"ד וא"ה) שדין שאינו מפורש בתורה אלא נלמד מסברא לא שייך להקישו לדבר אחר שאין שייכת בו סברא זו, שסברא, במה שהיא שייכת ניתן לאומרה, אבל במה שאינה שייכת לא ניתן לאומרה, וכמו כן יש לומר בנידון זה, שאף שהאשה הוקשה לאיש לענין חליצה, מכל מקום אין לומר שכמו שהאיש אינו יכול לשלוח שליח כך האשה אינה יכולה לשלוח שליח, כיון שמה שהאיש אינו יכול לשלוח שליח אין זה מפורש בתורה אלא נלמד מן הסברא, אבל באשה לא שייכת סברא זו ולכן יכולה היא לשלוח שליח, ונוטה לומר שעל כל פנים בדבר השאלה שנשאל שהיה זה במקום עיגון וצדדים נוספים להקל, יכולה האשה לשלוח שליח.

אולם **האבני נזר** (הו"ד בשו"ת מהרש"ם שם סי' קלה) העיר על דברי הפני יהושע מהמובא בסוגייתנו, שנחלקו האמוראים אם ניתן להקדיש מנחת חביתין של כהן גדול לחצאין כיון שהיא קריבה לחצאין, וביארו התוספות (לעיל ז: ד"ה אם) באחד מהתירושים, שלפי דעת רבי אלעזר שניתן להקדיש מנחת חביתין לחצאין הוא הדין שגם שאר המנחות ניתן להקדישן לחצאין, שכיון שמנחת חביתין מתקדשת לחצאין מאיזה טעם שיהיה, יש ללמוד שאר המנחות מהם. הרי שאף שמה שניתן להקדיש מנחת חביתין לחצאין אין זה דין מפורש בתורה אלא נלמד מהסברא, ולכאורה לפי יסוד הפני יהושע אין לומר את הסברא רק במה שהיא שייכת, אבל בשאר מנחות שלא שייכת סברא זו אי אפשר להקדישם לחצאין, מכל מקום מוכח מהתוספות שאין הדין כן, ויש להקיש דבר לדבר גם כאשר נלמד מסברא ואינו מפורש בתורה, ואף שהסברא אינה שייכת בשאר הדברים.

המהרש"ם (ח"א סי' קלה) השיב, שאכן סברא זו שבתוספות אינם כדברי הפני יהושע, אך הפני יהושע בעצמו כתב שהתוספות בקידושין אינם סוברים כן, וכמו כן יש לומר שגם התוספות בתירוץ זה אינם סוברים כן. ועוד שאף אם נאמר שלא כדעת הפני יהושע, מכל מקום יש לומר שדווקא כשאין זה נגד הכלל שקבעה התורה אז ניתן להקיש גם בדבר שבסברא, אבל שליחות שהוא כלל בכל התורה שמועיל שליחות מלבד בדברים פרטיים שמיעטה התורה בפירוש, כגון סמיכה יבמה ועגלה ערופה (ראה תוס' ערכין ב. ד"ה קרבנו), יש לומר שאף שיש למעט איש מלשלוח שליח לחלוץ במקומו כיון שהוא מצוה שבגופו, מכל מקום אין להקיש ולומר שגם אשה אינה יכולה לשלוח שליח ולהוציא מהכלל שקבעה התורה ששלוחו כמותו.

ר' שמעון אומר כל המנחות שנקמצו שלא לשמן כשירות ועלו לבעלים לשם חובה שאין המנחות דומות לזבחים וכו'

אמרינן בירושלמי ברכות פ"ה ה"א רב הונא אמר כל מי שאינו בבית הכנסת בעולם הזה אינו נכנס לבית הכנסת לעתיד לבוא וכו', ר' פנחס בשם ר' הושעיה המתפלל בבית הכנסת כאילו מקריב מנחה טהורה וכו'. לא מיירי כרב הונא במי שלא התפלל כלל, אלא מיירי כשמתפלל ביחידות, וזה שאמר המתפלל בבית הכנסת ולא בביתו ביחידות כאילו מקריב מנחה טהורה, והיינו על פי הא דתניא במנחות ברישא רבי שמעון כל המנחות שנקמצו שלא לשמן כשירות ועלו לבעלים לשם חובה, שאין המנחות דומות לזבחים שהקומץ מחבת לשום מרחשת מעשיה מוכיחין עליה לשום מחבת, חריבה לשום בלולה מעשיה מוכיחין עליה לשום חריבה, אבל בזבחים אינו כן שחיטה אחת לכולן וזריקה אחת לכולן וקבלה אחת לכולן.

והנה התפילה הוא במקום קרבן, והקרבתה תלוי במחשבה לפסול שלא יהיה עולה לבעלים לשם חובה, ואם כן מינה שגם בתפילה הדין כן שלא עלתה לבעלים שלא לשמן, אבל אם היא חשובה גם כמנחה אז מכל מקום כשירה ועלתה, והיינו כשמתפלל בבית הכנסת דכיון שעושה הכנה זאת לתפילתו שהולך דווקא למקום מקודש להתפלל, מעשה זה גורם שאף שאין יכול לכיין כראוי לתפילה שהיא עומדת ברומו של עולם, עכ"ז מקובלת שעלתה לו למעלה כמו במנחה שהכלי שלו גורם טהרתו, וזה שאמר 'כאשר יביאו בני ישראל המנחה בכלי טהור בית ה'" (ישעיה סו כ) היינו שבית השם גורם מה שקדושת כלי גורם, דכמו שהמנחה קדושת כלי שלו זהו טהרתו כנ"ל דאפילו חישב שלא לשמה עולה לבעלים, וכן בזה קדושת קביעת המקום בבית הכנסת גורם שכל התפילות עולים ואין המחשבה פוסל בהם, כמו שאם מתפלל בביתו שנטרד בתפילתו במחשבה אחרת שתפילתו אינה עולה כמו בזבחים.

(דרשות רבינו יוסף מסלוצק, שבת תשובה)

כהנים משולחן גבוה קא זכו

והכוונה, כי מתנות כהונה לא באו בעצם וראשונה לתכלית פרנסת הכהנים, שלא באה העבודה לצורך הכהנים, אבל בהפך הכהנים נבחרו לצורך העבודה, וכך התבאר לך דעת חכמי האמת בענין הקרבנות שמתרתם לקשר הרוחני בגשמי, וענין ההקרבה היא העלאה לגבוה כביכול, והוא מצדו נותנה לכהנים פרס חלף עבודתם לפניו ית"ש, ועל זה אמרו חז"ל כהנים משולחן גבוה קא זכו, ואף שהענין קשה הציור מכל מקום מצינו ציור זה ממש בחיקו יתברך בענין כולל יותר, והוא בענין מתנת הארץ לישראל שג"כ היה כן הענין, שמצינו במדרשים שהארץ הקדושה הנחילה השי"ת לעם ישראל, והם הזוכים בה משולחן גבוה ואף שלקחה בחרב וקשת, מכל מקום הלא לה' המלחמה, כי האומה הקדושה היא בגדר כהנים כמ"ש 'ואתם תהיו לי ממלכת כהנים' (שמות יט ו), וע"כ גם הם זכו למתנת הארץ חלף עבודתם לפניו, וכמ"ש 'ויתן להם ארצות גוים ועמל לאומים יירשו בעבור ישמרו חקיו ותורותיו ינצורו' (תהלים קה מה).

(אגלי טל אב"ד קראק, פרק ט')

ממשיכים דף היומי עם 'עוז והדר'

חדש! מסכת מנחות מסדר קדשים החדש
של עוז והדר עם מאות אלפי התיקונים

ניתן להשיג בהוצאות אלו:

ללמוד טוב יותר.

להבין את הדף.

ללמוד דף היומי.

להגדיל תורה ולהאדירה

להשיג בחנויות הספרים המובחרות
מוקד הזמנות: 1800-22-55-66